

Аннотація. В статті здійснено аналіз механізму податкового регулювання сільськогосподарського виробництва. Приведено наукове обґрунтування зміни механізму податкового регулювання сільськогосподарського виробництва. Визначено, що зміни вказаного податкового механізму слід проводити в напрямку посилення регулюючої та стимулюючої функцій податків, а саме врахувати в податковому механізмі збереження (приумноження) плодючості землі.

Annotation. The question of the mechanism of taxation of agricultural producers has recently attracted more and more attention among the scientific community. And yet, there is no unity in the conclusions on the need to preserve the current system of taxation of agricultural producers.

Aim of this paper is to evaluate the mechanism of taxation of agricultural enterprises, evidence of the need to improve its regulatory component and propose possible solutions to mentioned problems.

Evaluating the tax system of agricultural producers should be based on the following undisputed facts: the effective functioning of agriculture is part of ensuring national security, agricultural production requires including state financial support.

There is a smaller tax burden on agriculture as compared to other sectors of the state without special tax regimes. Nevertheless agriculture is still relatively large share of unprofitable enterprises, which may indicate that not enough effectiveness of existing special tax regimes in agriculture.

Special regime of taxation in agriculture to date has not exhausted itself fully. Payments crisis in agriculture overcome and yet there is a need to preserve the simplicity of calculation and payment of FAT.

Thus, comparing the positive and negative aspects can conclude the following: FAT reduces the tax burden on agricultural producers and on this basis provides incentives to increase of production output, but at the same time helping to overcome losses eat the whole industry.

The land is the means of production and for agriculture, it is a natural resource. At present there are fiscal, and therefore most effective, saving mechanisms (increase) the natural fertility of the land. In this context it is worth paying attention to the role of FAT in the direction of taking into account the elements of resource taxation. To begin to introduce indexation of monetary evaluation of land and consider the natural fertility of the land.

УДК 338.43

Липчук В.В., д.е.н., професор,
Липчук Н.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Анотація. В статті розглядаються основні зміни та тенденції на глобальному продовольчому ринку, здатні суттєво вплинути на подальші трансформаційні процеси в сільському господарстві України та формування стратегії його розвитку.

Ключові слова: глобалізаційні чинники, сільське господарство, продовольчий ринок, попит, голод, стратегії розвитку.

Постановка проблеми. Ситуація в сільському господарстві України залишається достатньо складною і суперечливою. Серед джерел основних причин сучасного стану сільського господарства доцільно відмітити:

1. Зміна генерації (поглядів, цінностей) та серйозні демографічні зрушення;
2. Загальна ситуація в сільському господарстві - не адаптованість до ринкових умов господарювання;
3. Збереження міфу про великі можливості сільського господарства України та великі світові потреби у продовольстві;
4. Нерозуміння рівня ідентифікації української економіки зі світовою економікою (зміна світової кон'юнктури, зовнішні зобов'язання).

Важливими передумовами стану вітчизняного аграрного сектора в останні роки були: зростаюче безробіття і диспропорції в доходах населення, що зумовили низьку купівельною спроможність населення, а відповідно і попит на продукцію сільського господарства; втрата позицій на інших ринках сільськогосподарської продукції, зокрема країн СНД; швидке зростання конкуренції зарубіжних ринків за рахунок офіційного і неофіційного імпорту; не достатня інтегрованість України в міжнародні економічні і торговельні структури, а відповідно слабкі можливості виходу на зарубіжні ринки; глобальна фінансова криза, яка особливо відчутна в слабоінтегрованих країнах.

Розвиток вітчизняного сільського господарства не набув очікуваного динамізму, а його конкурентна позиція на світових ринках є надто слабкою та не стабільною. Достатньо низькою залишається і ефективність функціонування господарюючих тут суб'єктів. Все це в комплексі вказує на необхідність подальшої трансформації вітчизняного сільського господарства з врахуванням глобалізаційних процесів

Аналіз останніх публікацій. Проблема трансформації сільського господарства достатньо складна і багатогранна, достатньо широко розглядається у вітчизняній економічній літературі. Найбільш значимими в плані врахування ендогенних чинників розвитку аграрної сфери України є праці

Т. Зінчук, С. Кваші, Ю. Лупенка, П. Саблука, Г. Черевка, В. Чужикова, Разом з тим, подальша трансформація українського сільського господарства можлива лише в контексті врахування та адаптації до динамічних змін на глобальних сільськогосподарських ринках.

Мета статті. Основною метою статті є ідентифікація основних глобальних чинників, які можуть детермінувати подальші трансформаційні процеси у вітчизняному сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу.

Особливий вплив на подальший розвиток аграрного сектора матимуть такі основні глобалізаційні процеси: динамічне зростання попиту на продовольство і зміни в структурі споживання, вища нестабільність цін на продовольство і коливання пропозиції, зростання витрат виробництва (передусім із-за високих цін на енергоносії), а також зміни в природному середовищі і кліматі.

Глобальний попит на сільськогосподарську продукцію, детермінований передусім демографічними процесами і зростанням попиту на продовольство та корми. Зміни в структурі попиту будуть зумовлені темпами економічного зростання, урбанізацією і розвитком ринку біопалива. За даними ООН в 2050 році населення світу збільшиться до 9 млрд. осіб.

Вирішення проблеми голоду залишається одним з ключових викликів XXI століття. Особливою ця проблема є для країн Південної Африки (єдиний регіон, країни якого не досягнули продовольчої безпеки, який досить часто називають «континентом голоду») та країн, що розвиваються. У 2008-2011 роках в результаті глобальної господарської кризи число голодуючих різко виросло. Згідно FAO в 2010 році кількість голодуючих у світі складала 924 млн осіб [2]. Однак, згідно з даними Всесвітньої Продовольчої організації (World Food Programme, WFP) сьогодні у світі виробляється в півтора рази більше продовольства, ніж потрібно, щоб забезпечити кожній особі на Землі необхідний споживчий раціон [3, с.4].

Проблема тут в іншому – в продовольчій доступності. Згідно оцінок ООН і Всесвітнього Банку 2,8 млрд осіб (понад дві п'ятих популяції Землі) - живе за менш ніж 2 долари щодня, а 1,2 млрд. знаходиться в ситуації "крайньої бідності", тобто живе за менш ніж один долар щодня [5].

В дальшому розвитку світового сільського господарства доцільно очікувати ряд тенденцій. Так, прогнозоване зростання споживання продовольства буде пов'язане з дальшою зміною його структури. Зокрема, цілком очікуваним є зменшення споживання хліба і хлібобулочних виробів, однак виробництво зерна, з огляду на потреби в кормах і біопаливі, зростатиме. Достатньо прогнозованим є зростання продуктів тваринного походження (молоко, м'ясо, яйця), а також рослинної олії і цукру. При прогнозованому зменшенні чисельності населення Європи з 731 млн осіб в 2005 році до 664 млн осіб в 2050 році та збільшенні світових потреб в продовольстві, зростання його пропозиції зі сторони країн-членів Євросоюзу, виникає потреба і в зміні Спільної аграрної політики ЄС в напрямку дальшої лібералізації світової торгівлі продовольством, що може бути серйозним сигналом для України.

Незважаючи на прийняті в останні роки заходи на рівні різних країн і їх об'єднань, світове сільське господарство і далі пов'язане з багатьма проблемами. Ключовими серед них можна вважати наступні:

- голод і недоїдання;
- проблеми відсталих країн;
- збереження ресурсів;
- проблеми сільськогосподарського ринку: торгівля сільськогосподарською продукцією та продуктами її переробки;
- розвиток процесів інтеграції в світовому сільському господарстві;
- трансфер знань і технологій.

В умовах процесу зростаючої глобалізації все більшого значення для виробників сільськогосподарської продукції набуватимуть мікроекономічні передумови. Відповідно до ліберального підходу, на ринку залишаться лише ті з них, які зуміють витримати конкуренцію. Продукти харчування будуть

вироблятися там і тими виробниками, які роблять це найдешевше, а якщо їх десь буде бракувати, то буде доставлено звідти, де є їх надлишок. Таким чином, вимальовується досить чітке бачення єдиного, досконалого конкурентного ринку із знижуючими цінами на продукти харчування та скороченням чисельності сільськогосподарських виробників, які старатимуться концентрувати засоби в цілях зростання ефективності виробництва. Цілком природно при такому підході виникатимуть так звані «соціальні витрати», тобто проблема неефективних господарств. Ця проблема може бути розв'язана шляхом створення державою соціальних інститутів, які можуть сприяти багатофункціональному розвитку села, створюючи місця праці поза сільським господарством. Відповідно формуватимуться умови відокремлення розвитку сільського господарства від розвитку села.

Сільське господарство як сектор, в якому умови наближені до досконалої конкуренції все в більшій мірі наражається на ефекти оточуючих його ринків, які стають щораз більше глобалізовані. Характерні для глобалізації міграція виробництва, капіталу і технологій з метою мінімізації витрат виробництва формує ринок продовольства. Головними учасниками цього процесу, як свідчить досвід останніх років, є не споживачі, а великі міжнародні корпорації. Менші сільськогосподарські виробники і переробні підприємства все в більшій мірі підлягають економічній деградації, регіони – екологічній деградації, а сільські території - деградації соціальній [1, с.15].

Безпосередній, переважно загрозливий, вплив на продовольчі ринки матимуть і зміни, що відбуваються у природному середовищі та кліматичні явища, зокрема щодо зменшення площ в сільськогосподарському обороті, поширення хвороб рослин і тварин, забруднення територій. З іншої сторони сільськогосподарське виробництво спричиняє до негативних змін в природному середовищі. Тому, в сільськогосподарській політиці повинен бути зроблений більший натиск на дотримання засад зрівноваженого розвитку сільського господарства і сільських територій [4, с.17].

Саме тому, відмінною є концепція, основана на суспільно зрівноваженому процесі відтворення. Вона є значно ширшою за мікроекономічну ефективність, вказуючи, що для національної економіки важливим є динамічне зрівноважене зростання. В цьому контексті особливого значення набуває застосування у вітчизняному аграрному секторі економіки екологічної та інтегрованої систем ведення сільського господарства.

Найімовірніше у українському сільському господарстві справдиться сценарій дуальної поляризації - з однієї сторони концентрація господарств та їх індустріальний розвиток, з другої - обмеження інтенсифікації дрібних господарств з перевагою традиційних методів господарювання і збереження навколишнього середовища, виробництвом продукції здоровішої, але дорожчої. Достатньо правдоподібним є і те, що появляться фінансові інвестиції, які зроблять можливим альтернативне використання землі, що збільшить доходи з її нового застосування.

Безперечно, що безпосередній вплив на вітчизняне сільське господарство матимуть і зміни, які відбудуватимуться в аграрному секторі Європейського союзу, оскільки це потребуватиме адаптаційних процесів в законодавчому та організаційно-інституційному аспектах, пристосування до зростаючої конкуренції на глобальному ринку, та очікуваних змін Спільної аграрної політики ЄС.

Українське сільське господарство і село стоять перед вибором стратегії свого подальшого розвитку. Якою дорогою йти: чи в напрямку індустріального сільського господарства, чи шукати власну дорогу з врахуванням особливостей вітчизняних умов, глобальних процесів та євроінтеграційних намірів? Перша дорога – це та, яку пройшли високорозвинуті країни. Це модель індустріального сільського господарства. Макроекономічні передумови, передусім демографічні (обмежені можливості зайнятості поза сільським господарством), а також обмеження попиту на сільськогосподарську продукцію створюють шанси для іншого типу розвитку – моделі суспільного

зрівноваженого сільського господарства. Незалежно від обраного напрямку ключовими повинна бути реалізація трьох цілей:

- підтримка зрівноваженого розвитку сільських територій;
- покращення конкурентоздатності сільського господарства;
- забезпечення населення здоровими і безпечними продуктами харчування.

В контексті вибору стратегій розвитку вітчизняного сільського господарства на владному рівні особлива увага приділяється його конкурентоздатності. Автори, без найменшого сумніву, вважають що нашому сільському господарству достатньо далеко до рівня, наприклад Польщі, а польські вчені підтверджують, що їх сільське господарство на 30 років відстало від розвитку сільського господарства країн Західної Європи, а від американського – на значно триваліший період [6, с.14]. Стає очевидним, що спроба конкурувати з високо розвинутими країнами в індустріальній моделі розвитку сільського господарства є малоперспективною.

Відставання українського сільського господарства може принести нам і користь. В світі змінилися критерії оцінки того, що є розвитком і сучасністю, а що відставанням. І тут Україна може, і повинна, шукати свої шанси, пропонуючи модель зрівноваженого сільського господарства і здорового харчування, а також широкий асортимент послуг, що генерує зрівноважений розвиток. Україна має мало шансів в конкуренції на ринку стандартних продуктів (хоча займає одні з провідних позицій на ринку зерна та соняшнику), але маємо шанси виходу на ринки з продуктами екологічними та регіональними. Такі продукти харчування можна виробляти лише в чистому природному середовищі.

Очевидним є те, що нова стратегія не може бути продовженням сучасного напрямку розвитку сільського господарства, яка не забезпечує ні розвитку селянських господарств, які виробляють дві третини сільськогосподарської продукції, не підтримує і індустріальний тип розвитку та й достатньо багато вчених різних економічних вітчизняних шкіл, очевидно, передчасно

передбачають загибель селянських господарств, вважаючи індустріальний тип розвитку безальтернативним.

Компромісною виглядає інша позиція – поєднання, з однієї сторони, достатньо сильних сільськогосподарських підприємств з одночасним збереженням природного і соціально-культурного середовища. В той же час селянські господарства видозмінюються і ці зміни необхідні. Проте вони не повинні стосуватися виключно аграрної структури, традиційних технологій чи надмірної зайнятості. Очевидним є зміни в підходах до ведення сільських господарств на основі знань і інновацій.

Висновки. Подальша трансформація вітчизняного сільського господарства й формування стратегії його розвитку повинні враховувати як ситуацію на глобальних продовольчих ринках, так і потреби реалізації основних стратегічних цілей. Основна увага повинна бути звернена на зміну попиту на продовольство, сучасні системи ведення світового сільського господарства та забезпечення зрівноваженого розвитку сільських територій.

Бібліографічний список

1. Adamowicz M. Wymiary i cele interwincjonizmu rolnego w krajach o roznym poziomie rozwoju//Wspolna Polityka Rolna Unii Europejskiej. Uwarunkowania, mechanizmy, efekty, pod red.M. Adamowicz.- Warszawa: SGGW, 2009.- С.13-17.
2. FAO. Статистичні дані (FAOSTAT). - Mode of acces: <http://faostat.fao.org/default.aspx>.
3. FAO, The State of Food Insecurity in the World 2003: Monitoring progress towards the World Food Summit and Millennium Development Goals, Rzym, 2003. - S. 4.
4. Peplinski B. Agrobiznes. Podstawy ekonomiki . - Warszawa, WSIP. 2009, - 384 s.

5. Sanjay S.J., Pogge T.W., How not to count the poor, „Colombia University Technical Paper”, 29 października 2005.- Mode of acces: www.columbia.edu/~sr793/count.pdf.

6. Woś A., Zegar J. Rolnictwo społecznie zrównoważone – w poszukiwaniu nowego modelu dla Polski. //Wieś i rolnictwo, Nr 3, 2004. S. 3- 17.

Summary.

The main purpose of this article is to look at the major changes and trends in the global food market in the context of their impact for another transformation and strategy development of agriculture in Ukraine. Noticeably increased demand for food, changing its structure determined by demographic processes and the increasing demand for food, biofuels market development, the need to address the problems of hunger, and changes in the environment and climate. Considers the main problems of world agriculture. According to the liberal approach formed of a single, perfect competitive market with lowering the prices of food and reduction of the number agricultural producers under the concentration of production.

Proved the necessity dualistic development of domestic agriculture, taking into account the needs of the three strategic objectives: support balanced development of rural areas, the formation of a competitive agriculture and provision of healthy and safe food. Based on the postulate of the unity of agriculture and rural advocates stand on a successful combination of strong enough farms while preserving the natural and socio-cultural environment farm population to diversify their activities.

Keywords: globalization factors, agriculture, food market, demand, hunger strategy

УДК 631.158:658.331.108

Максименко Діана Вікторівна,
к.е.н., доцент
Мукачівський державний університет

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах господарювання вирішальною умовою розвитку та стабільності підприємств є наявність економічного потенціалу. У статті розкрито зміст економічного потенціалу аграрних підприємств. Виділено основні функціональні складові економічного потенціалу, наведено їх характеристики.

Ключові слова: економічний потенціал, аграрний сектор, складові потенціалу, управлінські рішення

Актуальність проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними завданнями. В ринкових умовах господарювання підприємства самостійно здійснюють економічну діяльність, розробляють стратегію і тактику